

Dél-Afrikáról egy kicsit másképp

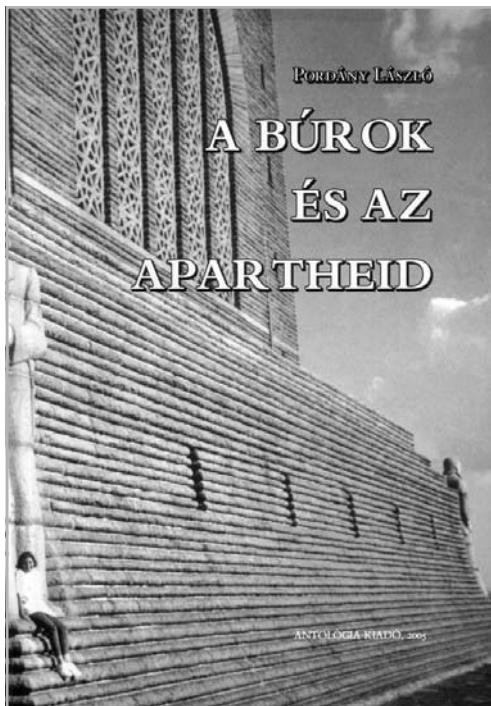
PORDÁNY LÁSZLÓ:

A búrok és az apartheid.

Lakitelek, 2005, Antológia Kiadó.

Dél-Afrikáról (és gyorsan hozzátehetjük: Afrikáról) még korunk iskolázott embe-
re is többnyire csak sémákat, néhány, iskolai
tanulmányaiból elővillanó töredéket ismer.
Ezenkívül jobbára csak akkor kerül terítékre
ez a távoli világ, ha valamilyen tragikus ese-
mény történik vagy ha a média valamilyen
egzotikummal szeretné színesíteni program-
ját. De persze azt is tudjuk, hogy ez a világ
ilyen: egy kicsit egzotikus, távoli és sokszor
bizony inkább szomorú történetek színtere;
és Európa ezen szegletéből nézve talán sokan
fel tehetik a kérdést: miért kellene többet
tudnunk róla? Azt hiszem mindezekre a
felvetésekre Pordány László könyve magában
rejti a választ. Egy kicsit mindenről ír: egy
kis kultúra, egy kis történelem, egy kicsit
személyes élmények – hisz a szerző hazánk
nagyköveteként teljesített külügyi szolgál-
tot Dél-Afrikai Köztársaságban –, egy kis
irodalom, egy kicsit több nyelvészkedés.
Ahogy Gergely András, a kötet lektora írja:
„Pordány László volt dél-afrikai nagykövet
írása a búrok és a nyelvük történetét, ennek
kapcsán az egész dél-afrikai történelmet
tárgyalja ismeretterjesztő munkájában.” ...
„Színezik és olvasmányossá teszik a szerző
személyes élményei – amelyek nem egy új-
ságíró két-háromhetes benyomásain, hanem
egy diplomata sokéves tapasztalatain alapul-
nak...”... „Megalapozottnak és megvilágító
erejűnek tartom a magyar párhuzamokat,
ez az a hatás, amelyet egy másik, idegen
nyelvből lefordított munka nem tud elérni.”
S amennyiben rászánjuk magunkat és elol-
vassuk a könyvet, azonnal egyet is érthetünk

a fenti megállapításokkal. Lássuk tehát mit
kínál nekünk a búrokról és az apartheidről
Pordány László.

Az első fejezetben a holland gyarmato-
sítást és a brit terjeszkedés első lépéseit
ismerhetjük meg. Jól kivehető, hogy ekkor
teremtődik meg az a talapzat, amely máig
a búr társadalom tradicionális alapkövét ké-
pezi. Ez pedig az önálló, szabad és szabadon
gazdálkodó, a rabszolgákkal patriarchális
viszonyt fenntartó búr család. A következő
fejezet Dél-Afrika nyelvi helyzetét tárja elénk.
A laikus talán meglepődhet azon, hogy az
Afrika déli csücskén elterülő országban az
angol és afrikaans nyelvek nem csak az ő-
lakosság nyelveiből vett át szavakat, hanem
a betelepült indiai, maláj lakosság szavai is
beépültek a mindennapok szókincsébe. A
nyelvi kérdések bemutatása számos, nem
kimondottan nyelvészeti kérdést világít meg.

Ezek felvázolása nemcsak nyelvi problémák közérthető módon való bemutatását jelentik, hanem kultúrával, történelemmel, társadalommal való összefüggésekre is rávilágítanak.

A következő részekben a sokszínű ország múltjáról kapunk alapos képet. Itt is a korábban már jól bevált technikával találkozhatunk. A történelem mellé sok személyes élményt kapcsol a szerző, melyek színesítik, magyarázzák az eseményeket, és sokszor napjainkig is elvezetnek. A történelmi múlt megértése plasztikusabbá teszi Dél-Afrika jelenét. Az ország történetének egyik legfontosabb kérdése az apartheid. A címből is kiderül, ez képezi a kötet másik fontos szálát. A fogalom tisztázása mellett a fekete lakossággal szemben alkalmazott faji megkülönböztetés kulturális, egyházi, társadalmi gyökerein keresztül ábrázolja a folyamat lényegét, vagyis hogyan alakultak ki azok az áldatlan állapotok, melyek Dél-Afrikát az apartheid felszámolása előtt – és tegyük hozzá, után – jellemezték. Elsőnek megismerhetjük azt a történelmi folyamatot, melynek során a szétszórt búr közösségekből önálló búr államok szerveződtek. Andries Pretorius, Piet Retief, Hendrik Potgieter, Piet Uys a búr történelem legendássá vált vezetői, a Nagy Trekk (Die Groot Trek) – a nagy vándorlás – során a kivándorló hullámok élére állva keresték az új hazát. Eközben pedig összeütközésbe kerültek egy másik legendás dél-afrikai néppel, a zulukkal. A kivándorlás után megszervezett köztársaságoknak nemcsak történetét, hanem államszervezetét is megismerhetjük.

Külön fejezetben kerül tárgyalásra az apartheid kialakulása. Az szerző szerint

az apartheid gyökereiben nemcsak a saját történelmi, társadalmi, kulturális környezet keresendő, hanem az Amerikai Egyesült Államokban látottak is az elkülönülés politikáját erősítették. Az ott látottak arról győzték meg a búr vezetőket, különösen az ott hosszú időt eltöltött Hertzog1 későbbi miniszterelnököt, hogy az integráció politikája kudarcra van ítélve. Az apartheid eszmei-ideológiai megalapozása után végig követhetjük a bevezetés lépcsőfokait, egészen a szegregáció teljes körű alkalmazásáig.

A XX. század búrjai sajátos körülmények közé kerültek. Az elvesztett angolok elleni háború után a brit birodalom keretein belül kellett megvívniuk politikai, kulturális harcaikat. Ennek során, és manapság újra, élesen került elő a búr nyelv kérdése. Ez az önállóság, az országon belüli búr uralom megerősödésével stabilizálódott, de a fehérek vezető szerepének elvesztése után a búr nyelv és kultúra hanyatlása jelenti a legfőbb veszélyt. A kötet nagy teret szentel az apartheid rendszer bukásának, körülményinek és a mai viszonyok bemutatásának.

Ezen tendenciák nyomán követésével a kötetben nemcsak az Afrika déli csücskén elterülő országról szerezhetünk ismereteket, hanem a kontinens egészéről alkotott képünk is finomodhat.

A történetet fotók illusztrálják és a térben való eligazodást pedig színes térképek segítik. A könyvet irodalomjegyzék zárja, mely hasznos kiindulási pontul szolgálhat a témában elmélyülni szándékozók számára. Perse ehhez kimondottan ajánlott az angol nyelvtudás is.

KISS GÁBOR FERENC